SDP:n varapuheenjohtaja,
kansanedustaja ***Liisa Jaakonsaari***

Uudenmaan sos.dem. piirin piirikokouksessa
Vantaalla, lauantaina 12.11.1994 kello 10.00

Hyvät ystävät! Puoluetoverit!

Esko Ahon hallitus jää historiaan työttömyys- ja velkahallituksena. Velan ja työttömyyden kasvun pysähtyminen ei ole näköpiirissä, vaikka hallitus niin väittääkin. Jos ensi vuoden lopussa ennustetaan valtion velan olevan jo 70 prosenttia BKT:sta, se asettaa koko tulevan politiikan armottomaan testiin.

Sosialidemokraattien on aika katsoa totuutta suoraan silmiin. Talouden ja politiikan "kuolemanyhteys" on selvitettävä niin itselle kuin kansalaisille. On muistettava, että juuri vaikeimmat ja kipeimmät asiat ovat tärkeimmät.

Suomi oli hyvä jakovaltio: paljosta oli helppo jakaa. Hyvinvointivaltio toimi nopean talouskasvun aikana, mutta lamassa se on haavoittuva. Noususta huolimatta edessä on kaksi kovaa asiaa: joukkotyöttömyys ja valtion kasvava velka.

Kaksi kysymystä nousee yli muiden: puolustammeko hyvinvointivaltiota vai hyväksymmekö sen rapautumisen ja rappion? Hyväksymmekö viidakon lait vai nousevatko omat valintamme tasa-arvon ideologiasta - myös käytännössä?

Koska vastaamme Kyllä hyvinvointivaltiolle ja oikeudenmukaisuudelle, on tehtävänämme kehittää karelmisen etiikkaa.

En ehdota yhtään valmista ratkaisua. Alustan vain keskustelun. Jos olett eri mieltä niin, sanokaa.

Jokaisen säästön kohdalla on muistettava aina tärkein: työllisyyden olennainen kohentaminen. Se on "Liisan listen" punainen lanka. Mitä nopeam-

min saadaan velkaantuminen kuriin, sen vahemmin laskevat korot ja sitä nopeammin käynnistyvät investoinnit ja ihmiset saavat työtä.

Miten nämä säästöt eroavat sitten hallituksen säästöistä? Lähtökohtana on oikeudenmukaisuus: tukea on jaettava niille, jotka sitä eniten tarvitsevat eikä ihmistä jätetä yksin.

* * *

Valtion menoja jouduttaen lähivuosina leikkaamaan olipa talouskasvu lähes minkälainen tahansa. Menojen supistamistarve on 10-20 miljardia markkaa riippuen talouskasvun voimakkuudesta.

Supistamistarve on niin suuri, ettei operaatiosta selviä puuttumatta myös paikansaajille ja eläkeläisille kipeisiin asioihin. Elinkeinotukien supistamisella hoituu osa säästämistarpeesta, mutta ei toki kaikki. Me joudumme tutkimaan kaikki hyvinvointivaltion rönsyt hyvin kriittisellä silmällä. Rönsyllä tarkoitan sitä, että valtio on tiki ajan kanssa ottanut hoitaakseen paljon sellaista, joka sille ei pitäisi kuulua. Nykyinen "hyvinvointivaltio" on paljon muutakin kuin kansalaisista ja heidän hyvinvoinnistaan huolehtimista eri elämänvaiheissa.

Säästöistä ja menoleikkauksista puhuttaessa me sosialidemokraatit emme ole toistaiseksi yksilöineet mahdollisia säästökohteita emmekä todennäköisesti tarkoin yksilöikään lähiaikoina. Silti on uskalletava pohtia, millaisia mahdolliset leikkaukset voisivat olla. On avattava meillekin kipeitä kysymyksiä. Emme voi elämöidä yksin maataloudella niin helposti kuin se meiltä sujuukin. On kartoitettava estottomasti mahdollisia hyvinvointivaltion rönsyjä.

Seuraavana joitakin ajatusleikkejä meille kipeistä, mahdollisiste säästökohteista.

1. Sosialidemokraattien eri ohjelmissa on koutta aikojen korostaa oikeudenmukaisuutta ja tarveharkintaa jaettaessa yhteiskunnan eri tukia. Näin on haluttu toimia myös asumisen tukemisessa. Luonnosteella olevassa vaalioh jelmassakin todetaan: "Asumiseen kohdistuvissa tukitoimissa on

sosiaalisista syistä pidettävä etusijalla tarveharkintaisen tuen jatkuvuutta verrattuna niihin tukimuotoihin, joissa ei ole mitään tarveharkintaa".

Suomennettuna edellinen tarkoittaa sitä, että tarveharkintaisesta asumistuesta on pidettävä kiinni kynsin hampain. Sen sijaan asuntolainojen korkojen verovähennysoikeudesta pitäisi luopua, koska tuki menee tuloista riippumatta kaikille omistusasuntojen hankkijoille. Omistusasumista tuetaan korkovähennyksen avulla runsaasta 3 miljardilla markalla vuodessa.

Tämän tuen poistaminen kertarysäyksellä ei ole mahdollista, koske ihmiset joutuisivat kohtuuttomiin vaikeuksiin, mutta olisiko asteittainen supistaminen tai tuen poistaminen uusiin omistusasunnon hankkijoilta edes mahdollista ? Kestäisimmikö sitä käytännössä vai ovatko puolueemme oikeudenmukaiset linjaukset näillä osin pelkkiä korulauseita ?

Korkovähennystuutta voi pitää hyvinvointivaltion rönsynä, koska sen edun perimmäisenä tarkoituksena ei ole auttaa vain niitä, jotka eivät selviä asumiskustannuksista ilman yhteiskunnan tukitoimia. Nuorten ensiasunnon hankkimista on syytä tukea. Asumisoikeusasuntoja lisää ja ASP-järjestelmää on kehitettävä.

2. Työttömyysturvaan liittyvät kysymykset ovat meille kipeitä asioita jo senkin vuoksi, että ammattiyhdistysliike on joutunut Ahon-Viinasen hallituksen aikana kynsin hampain taistelemaan työttömyysturvan puolesta. Ja taistelu jatkuu, jos keskusta on seuraavasse hallituksessa. Keskustan talouschjelmassa luvataan kantaa huolta vain perusturvaste, joten koko ansiosidonnaineen sosiaaliturva on keskustan menoleikkurin kohteena.

Työttömyysturvaan kajoamisen ehtona olkoon työllisyyden olennainen kohentuminen. Tehtäköön se silloin, kun ihmiselllä on aito oikeus työhön.

Kipeydestä huolimatta meidän tulisi uskaltaa katsoe työttömyysturvajärjestelmää silmästä silmään. Työttömyysturvamme taso ei ole OECD:n vertailuissa kovin korkea, mutta työttömyysturvamme kesto eli se kuinka pitkään ansiosidonnaista turvaa maksetaan, on meillä monia muita maita pitempi. Voidaan kysyä, onko järjestelmämme näitä osin passiivoiva ? Kannustaeko työttömyysturva sinänsä pitkäaikaiseen työstä poissaoloon ja välttelemään entistä heikommin palkattujen työpaikkojen vastaanottoon

? Olisivatko pienet tilaukset mahdollisia näätä osin, mutta mahdollisesti myös työttömyysturvan muissa saenieholaisa ?

Eesi vuoden budjetissa on varattu rahaa työttömyyskassoille työttömyyspäivärahojen maksuun 6,6 miljardia markkaa, mikä ei todennäköisesti tulee nykyisillä jakoperusteilla riittämään. Olisiko 6,6 miljardin pottia supistettavissa 1,0 - 1,5 miljardilla markalla kun tiukka palkka tulee ?

2. Opintotukijärjestelmän kehittyminen nykyisen kaltaiseksi on ollut vallankumouksellinen asia kansalaisten tasavertaisten opiskelumahdollisuuksien kannalta. Niin työläisten kuin pankinjohtajien lapset ovat voineet suorittaa korkeakoulutuopintoja, koska meille tuotiin 60-70-lukujen vaihteessa yhteiskunnan takaama ja tukema opintotainajärjestelmä ja nyttemmin meillä on opintorahaan painottuva opintojen rahoitus.

Tämä on upea asia, mutta siitä rohkenen heittää pohdittavaksi, voitaisiinko opintorahan jaossa ottaa huomioon vanhempien mahdollisuudet tukea lapsensa opintoja. Vielä 70-luvulla tilanne oli se, ettei opintotukea saanut, jos vanhemmilla oli runsaasti tuloja tai omaisuutta. Yhteiskunnan takaamaan omaisunnon palkitsemisen sijaan tuki mutteri ns. ilmaista rahaa eli opintotukea. Olisiko tämäntyyppisen tarveharkinnan palauttaminen enää mahdollista ? Ensi vuoden budjetissa on varattu opintorahaan 2,9 miljardia markkaa. Olisiko tarveharkinnan palauttamisella saavutettavissa puolen tai yhden miljardin markan säästöt ?

4. Niin palkansaajien kuin eläkeläisten verotusta on kiristetty Ahon-Viinasen hallituksen aikana niin, että ahkeriimmankin työmotivaatio on koetuksella. On päivänselvää, että työssä käyvien verotusta on kevennettävä nykyisestään, jotta työn tekeminen tulisi motivoidummaksi. ELäkkeensaajien kannalta tilanteen näon hieman toisenlaisena. Heiltä ei enää kysytä työmotivaatiota. Tärkeintä on, että eläkkeellään tulee toimeen ja saatavissa on kohtuuhintaisia sosiaali- ja terveyspalveluja, kun niitä tarvitsee. Olisiko ajateltavissa, että eläkkeensaajien verotus pidetään tämän vuosikymmenen loppuun jokseenkin nykyisen tasoisena, mutta huolehditaan siitä, että vanhustenpalveja on saatavilla riittävästi ? Eivätkö palvelut sitenkin ole vanhuksille tärkeämpiä kuin suuremmat käteen jäävät eläkkeet?

5. Lapsilisiin menee nykyiselään 9,0 miljardia markkaa vuodessa. On täysin selvää, että monet hyvätuloiset lapsiperheet tulisivat toimeen ilman

lapsilisiä. On monia tapoja rajata hyvätuloisia lapsilisien ulkopuolelle. Yksi niistä on Viinasen malli eli ei makseta lapsilisiä tietyn tulotason ylittäville perheille. Mielestäni tämä on huono malli, koska se johtaisi ilmoitettavien tulojen vääristelyyn. Selkeämpi malli olisi lapsilisien verolliseminen, mutte sekään ei ole ongelmaton. Kumman puolison tulohin lapsilisät lasketaisiin vai huomioitaisiinko koko perheen tulot jne. Eli olisiko löydettävissä lapsilisäleikkuri, mikä ohjaisi tuen nykyistä paremmin vain tarpeessa oleville perheille ? Olisiko lapsilisistä näin säästettävissä 1 miljardi markkaa ? Vai olisiko lapsiperheet kertakaikkiaan pidettävä valtion säästötekoiden ulkopuolella ?

6. Kuudes mutta erittäin hankala kysymys liittyy ansiotason ja yhteiskunnan maksamien perustoimeentulotulojen väliisiin suhteisiin. Lamavuosien aikana palkansaajien ansiot ovat pudonneet ainakin reaalisesti, monien myös nimellisesti. Kateen jäävää palkkaa ovat tehokkaasti syöneet myös verojen korotukset. Samanaikaisesti perustoimeentuloetuuksien markkamäärät ovat pysyneet entiselläään eli työssä käynnin ja toimettomana olemisen välinen ero on taloudellisessa mielessä kaventunut. Onko tämä oikein ? Täytyykö ongelma ratkaista korottamalla palkkoja vai pitäisikö toimeentuloetuuksien markkamääriä tarkistaa niin, että työssäkäynti varmasti aina olisi houkuttelevampaa ? Olisiko näin löydettävissä muutamien miljardien markkojen säästöt?